

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

Кафедра археології, етнології та всесвітньої історії

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

(Майя НІКОЛАЄВА)

30 » серпня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ІСТОРІЇ

Рівень вищої освіти: Другий (магістерський)

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки

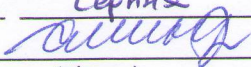
Спеціальність: 032 Історія та археологія

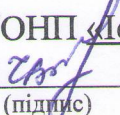
Освітньо-професійна програма: Історія та археологія

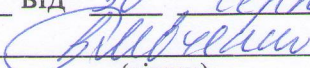
Робоча програма навчальної дисципліни «Теорія та методологія історії». Одеса: ОНУ, 2024. 16 с.

Розробник: Чепіженко Вадим Віталійович, кандидат історичних наук, доцент кафедри археології, етнології та всесвітньої історії

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри археології, етнології та всесвітньої історії

Протокол № 1 від "29" серпня 2024 р.
Завідувач кафедри (Олена СМІНТИНА)
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Погоджено із гарантом ОПП/ОНП «Історія та археологія»
 (Вадим ЧЕПІЖЕНКО)
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Схвалено навчально-методичною комісією факультету історії та філософії
Протокол № 1 від "30" серпня 2024 р.
Голова НМК (Галина ЛЕВЧЕНКО)
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____
Протокол № ____ від "____" _____ 20__ р.
Завідувач кафедри _____ (_____)
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____
Протокол № ____ від "____" _____ 20__ р.
Завідувач кафедри _____ (_____)
(підпис) (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>очна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Загальна кількість: кредитів – 4 годин – 120 змістових модулів – 4	Галузь знань <u>03 Гуманітарні науки</u> (шифр і назва) Спеціальність <u>032 Історія та археологія</u> (код і назва) Спеціалізація (ї): _____ (назва) Рівень вищої освіти: <u>другий (магістерський)</u>	Обов'язкова	
		<i>Рік підготовки:</i>	
		1-й	1-й
		<i>Семестр</i>	
		1-й	1-й
		<i>Лекції</i>	
		30 год.	8 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		10 год.	4 год.
		<i>Лабораторні</i>	
		-	-
		<i>Самостійна робота</i>	
		80 год.	108 год.
Форма підсумкового контролю: Іспит			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу «Теорія та методологія історії»: формування у здобувачів освіти професійних навичок, вмінь та компетентностей історика – власного «історичного рюкзака».

Завдання:

- формування цілісної системи бачення розвитку історичної науки;
- конструювання у здобувачів освіти уявлення про місце історичної науки у сучасному соціо-культурному просторі;
- ознайомлення з основними методами роботи історика;
- навчання роботі з ключовими концептуальними інструментами, що їх використовують історики для аналізу минулого;
- закріплення у магістрів навичок критичного читання джерел та історіографії, написання наукових творів, бібліографічної роботи і усного спілкування;
- закріплення академічної етики, наукової порядності та розуміння цінностей академічної доброчесності.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей:**

а) загальних (ЗК): ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК04. Здатність спілкуватися іноземною мовою. ЗК06. Здатність працювати в міжнародному контексті. ЗК07. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт. ЗК09. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

б) спеціальних/фахових (СК/ФК): СК01. Здатність виявляти та досліджувати історичні й археологічні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти, узагальнювати інформацію. СК02. Здатність здійснювати історичні й археологічні дослідження з визначеної тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук. СК03. Здатність презентувати та обговорювати результати досліджень і професійної діяльності у сфері історії та археології. СК04. Здатність виявляти специфіку в підходах до вирішення проблем в галузі історії та археології представників різних наукових напрямів та шкіл, критично осмислювати новітні досягнення історичної науки. СК05. Здатність розробляти і реалізовувати наукові та прикладні проекти у сфері історії, археології та/або дотичні до них міждисциплінарні проекти. СК08. Здатність працювати в міжнародному контексті і реалізовувати спільні проекти у сфері історії та/або археології з європейськими та євроатлантичними інституціями. СК10. Усвідомлення принципів академічної доброчесності та норм професійної етики.

Програмні результати навчання (ПР): ПР01. Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень. ПР02. Здійснювати рецензування, коментування, анотації наукових, науково-популярних, освітніх та публіцистичних текстів, які стосуються питань історії та археології. ПР03. Розробляти й реалізовувати історичні та міждисциплінарні проекти з урахуванням сучасних методологічних підходів. ПР05. Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері історії та археології, висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки. ПР08. Розширювати актуалізовану джерельну базу за рахунок введення до наукового обігу архівних джерел, опрацювання фондів музеїв, участі у наукових й археологічних експедиціях тощо. ПР10. Здійснювати професійну діяльність та експертне консультування з актуальних проблем історії та археології, міжкультурної комунікації, архівної, музейної та пам'яткоохоронної діяльності, в тому числі з урахуванням регіональної специфіки.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен **знати:**

- як історія розвивалася з плином часу як академічна дисципліна;
- як історія використовується в суспільстві;

- ключові концептуальні інструменти, котрими користуються історики для аналізу минулого;
- правила академічної доброчесності;

вміти:

- орієнтуватися в основних школах історіописання та історіографічних тенденціях;
- проводити бібліографічний пошук та здійснювати бібліографічний опис документу;
- складати чітко сконструйовану та точно представлену анотовану бібліографію за конкретною темою дослідження;
- контекстуалізувати свій власний дослідницький проект в межах існуючих наукових досліджень;
- критично опрацювати джерела та історіографію;
- критично та усвідомлено використовувати онлайн-ресурси;
- дотримуватися правил академічної доброчесності;
- писати впевнено та коротко на певні теми;
- писати обґрунтовано та доказово під тиском часу, представляти ефективно-систематизовану значну за об'ємом письмову роботу з повним науковим апаратом у вказаний термін;
- брати участь у науковій дискусії спираючись на опрацьований матеріал, оцінювати інтелектуальні аргументи та будувати власні інтерпретації;
- вносити зміни до власного дослідження в результаті співпраці з викладачами та однокурсниками;
- передавати історичний матеріал неспеціалістам таким чином, щоб віддавати належне доказовості та аналізу;
- адаптувати матеріал для ефективної комунікації з різними неакадемічними аудиторіями;
- вирішувати проблеми та задачі, що виникають в результаті цілого ряду різних способів використання минулого.

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Історичні пролегомени

Тема 1. Історія як системоутворююча дисципліна соціо-гуманітарного знання.

Об'єкт та предмет вивчення історії. Поняття «historical past» та «real past». Історична реальність. Історичне минуле. Рівні історичної свідомості. Історичне пізнання. Текст як безпосередня дійсність історика. Що таке історичне джерело? Ієрархія історичних наук. Методи історичної науки. Поняття «історіографія», «історія історичної науки», «методологія історії», «філософія історії», «теорія історії».

Тема 2. Проблема науковості гуманітарного знання. Об'єктивність наукового знання.

Наукова революція XVI–XVII ст. Концепція «зміни парадигм» Томаса Куна. «Постпозитивістське уявлення» на науку. «Режим істини» Мішеля Фуко. «Об'єктивні», «суб'єктивні» та «міжсуб'єктивні» феномени. Характеристики науки за Іммануїлом Валлерстайном. Крайня форма плюралістичного підходу до науки Пауля Фесрабенда.

Тема 3. Критичний метод = Історичний метод. Загальне правило професії істориків.

Критичний метод як єдиний власне історичний метод. Вищий та нижчий критичні аналізи, зовнішня та внутрішня критика джерела. Семиступенева процедура перевірки надійності історичних джерел (Ернст Бернгайм, Шарль-Віктор Ланглуа, Шарль Сеньобос). Рекомендації по роботі з джерелами. Історичне запитання. Методика аналізу нарративних пам'яток. Особливості інтерпретації матеріальних джерел. Методика роботи з візуальними джерелами. Критичне видання джерел.

Тема 4. Історична пропедевтика: історія понять. «Історичні» та «історіографічні» поняття. Мова історика. Begriff, concept, notion, поняття. Історія понять в трактуванні Рейнхарта Козеллека та Ганса-Георга Гадамера. «Ідеальні типи» Макса Вебера. Інструменталізм понять в історії. Проблема перекладу в історії. Проблема власних назв та імен в історичних працях: калькування, транскрипція, транслітерація.

Тема 5. Періоди та регіони: тиранія конструктів. Категорія часу – основа теоретичної побудови історика. Історичний час. Проблема періодизації в історії. Історична хронологія. Історичні періоди. Історія періодизацій історії. Проблема «кінця історії». Навіщо різати історію на шматки? Від чого залежать періодизації: Огюст Конт, Карл Ясперс, Карл Маркс, Маршал Маклюен, Арнольд Тойнбі, Іммануїл Валлерстайн, Фернан Бродель, Ювал Ной Харарі, Ганс Ульріх Гумбрехт. Ретроспективна помилка. Історична регіоналістика. Історична географія. Конструкт «історичних регіонів».

Змістовий модуль 2. Історія історичної науки.

Тема 6. Від Лоренцо Валли до Леопольда фон Ранке. Поняття історіографія. Лоренцо Валла – «батько» історико-філологічної критики джерел. Історіографічні традиції XVIII ст. Становлення національних історіографічних шкіл. Історична наука в XIX ст. Класичний історизм. Леопольд фон Ранке – «батько» історичної науки. Формування академічної історії та історичної професії. «Наукова» історія. Позитивізм.

Тема 7. Криза історичної свідомості на межі XIX–XX ст. Проблема кризи академічної історії. Марксизм. Цивілізаційний підхід. Формування школи «Анналів». Марк Блок, Люсьєн Февр, Фернан Бродель.

Тема 8. Антропологічний поворот та «нова історична наука». Третє та четверте покоління «школи Анналів». Історична антропологія. Історія ментальності. Історія повсякдення. Кліометрія.

Тема 9. Лінгвістичний поворот та «момент постмодерну». Наративістська філософія історії. «Щеплення постмодерном».

Тема 10. Нова гуманітаристика? Парадигматична прогалина у сучасній гуманітаристиці. Історія та сучасна гуманітаристика. Неантропоцентрична та багатовидова історія. Постгуманітаристика.

Змістовий модуль 3. Історична майстерня.

Тема 11. Культурний поворот та «нова культурна історія». Візуальна історія. Історія знизу. Історія тіла. Історія читання. Заморська історія. Історія довкілля. Історія емоцій. Історія речей. Історія подій і відродження наративу.

Тема 12. Інтелектуальна історія. Історія ідей в інтерпретації Артура Лавджоя. Концепція «Великого ланцюгу буття», її формування та розповсюдження у добу середньовіччя та раннього модерного часу. Історія політичної думки як складова сучасної інтелектуальної історії. Контекстуалізм 60-х рр. XX ст. Вивчення «текстів у контексті». Вплив культурної антропології 70-80-х рр. на розвиток історії політичної думки. Характерні ознаки сучасних досліджень з інтелектуальної історії.

Тема 13. Мікроісторія. Історіографічні умови виникнення мікроісторії. Традиції школи «Анналів» у 70-х рр. XX ст. Принцип тотальної історії та поширення інтердисциплінарних

студій. Розквіт історичної антропології у західній, зокрема французькій історіографії. Мікроісторія як відповідь на виклик часу, новий спосіб дослідження і пізнання. Звуження обсягу дослідження з метою зрозуміти більше. Зміни предмету та джерельної бази досліджень. Інтерес до унікального та випадкового в історії. Карло Гінзбург та його однодумці в Італії. «Сир і черви» К. Гінзбурга як зразок мікроісторичного дослідження. Проблема народної релігійності в XVI ст. та її вивчення. Розповсюдження мікроісторичних підходів у сучасній медієвістиці та загалом в історичній науці.

Тема 14. Глобальна історія. Глобальна історія як концепт. Глобальна історія як ідеологія світу, що глобалізується. Криза євроцентризму. Транснаціональна історія. Транснаціональна історія vs національна історія. Перехресна історія й метанаратив. Компаративна історія. Культурний трансфер.

Тема 15. Гендерні студії. Фемінізм та становлення гендерних студій. «Історія жінок». Гендер чи «соціокультурна стаття» Медієвістика та гендерні студії. Наталі Земон Девіс та її внесок в історію раннього Нового часу. Три жіночі портрети XVII ст. Чоловіки та маскуліність. Проблема інтеграції гендерної методології в історичні дослідження. Стаття, гендер та тілесність. Історія сексуальності. Квір-теорія та квір-історія.

Змістовий модуль 4. Написання історії.

Тема 16. Методика написання історичних текстів. Види історичних текстів. Основні методи, що застосовуються при написанні історичних текстів. Окремі кейси написання історичних робіт. Як не треба писати історію: кейс «козаків кардинала».

Тема 17. Кваліфікаційна робота як наукове дослідження та освітній компонент. Значення кваліфікаційної роботи. Вибір теми кваліфікаційної роботи. Етапи роботи над дипломним проектом. Структура та оформлення кваліфікаційної роботи. Робоча гіпотеза. Вступ та його складові. Основна частина. Посилання. Бібліографічний запис. Висновки. Список джерел та літератури. Світові системи бібліографічного опису джерел. Додатки. Захист проекту.

Тема 18. Проблема плагіату та академічна доброчесність. Правила цитування та перефразування. Співвідношення понять «плагіат» та «порушення авторського права». Види авторського права. Ознаки академічного плагіату. Поняття «самоплагіату». Випадки самоплагіату. Технічна перевірка тексту на ознаки академічного плагіату. Антиплагіатні програми, їх використання та значення. Текстові збіги та плагіат. Експертна перевірка тексту на ознаки плагіату. Базові принципи академічного письма. Політика університету із запобігання студентському плагіату. Студентський плагіат: причини, мотиви, чинники та наслідки. Заходи щодо протидії студентському плагіату. Політика університету з питань якості освіти та академічної доброчесності учасників освітнього процесу. Ресурси та компетентності необхідні для боротьби зі студентським плагіатом. Моделі роботи викладача зі студентським плагіатом.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					Заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		л	п/с	лаб	с.р.		л	п	лаб	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Історичні пролегомени										
Тема 1. Історія як системоутворююча	4	2	-	-	2	4	2	-	-	2

дисципліна соціо-гуманітарного знання.										
Тема 2. Проблема науковості гуманітарного знання.	8	2	-	-	6	8	-	-	-	8
Тема 3. Критичний метод = Історичний метод.	10	2	2	-	6	10	2	2	-	6
Тема 4. Історична пропедевтика: історія понять.	4	2	-	-	2	4	-	-	-	4
Тема 5. Періоди та регіони: тиранія конструктив.	4	2	-	-	2	4	-	-	-	4
Разом за змістовим модулем 1	30	10	2	-	18	30	4	2	-	20
Змістовий модуль 2. Історія історичної науки.										
Тема 6. Від Лоренцо Валли до Леопольда фон Ранке.	3	2	-	-	2	3	2	-	-	2,5
Тема 7. Криза історичної свідомості на межі XIX–XX ст.	3		-	-	2	3		-	-	2,5
Тема 8. Антропологічний поворот та «нова історична наука».	4	2	-	-	2	4		-	-	3,5
Тема 9. Лінгвістичний поворот та «момент постмодерну».	4	2	-	-	2	4		-	-	3,5
Тема 10. Нова гуманітаристика?	4	2	-	-	2	4		-	-	4
Разом за змістовим модулем 2	18	8	-	-	10	18		2	-	-
Змістовий модуль 3. Історична майстерня.										
Тема 11. Культурний поворот та «нова культурна історія».	14	2	2	-	10	14	-	2	-	13,5
Тема 12. Інтелектуальна історія.	10	2	2	-	8	10	-		-	9,5
Тема 13. Мікроісторія.	10			-	8	10	-		-	9,5
Тема 14. Глобальна історія.	10	2	2	-	8	10	-		-	10
Тема 15. Гендерні студії.	10			-	8	10	-		-	9,5
Разом за змістовим модулем 3	54	6	6	-	42	54	-		2	-
Змістовий модуль 4. Написання історії.										
Тема 16. Методика написання історичних	4	2			2	4	2	-	-	3,5

текстів.										
Тема 17. Кваліфікаційна робота як наукове дослідження та освітній компонент.	10	2	2		6	10		-	-	9
Тема 18. Проблема плагіату та академічна доброчесність.	4	2			2	4		-	-	3,5
Разом за змістовим модулем 4	18	6	2	-	10	18	2	-	-	16
Усього годин	120	30	10	-	80	120	8	4	-	108

5. Теми семінарських занять
Семінарські заняття не передбачені.

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин д/в	Кількість годин з/в
1	Методи роботи з текстовими джерелами	2	2
2	Нові підходи до історіописання: аналіз історіографії	6	2
3	Craft а Proposal: презентація власного дослідження	2	-
	Разом	10	4

7. Теми лабораторних занять
Лабораторні заняття не передбачені.

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин д/в	Кількість годин з/в
1	Історія як системоутворююча дисципліна соціо-гуманітарного знання [1]	2	2
2	Проблема науковості гуманітарного знання [1], [3]	6	8
3	Критичний метод = Історичний метод [1], [2], [4]	6	6
4	Історична пропедевтика: історія понять [1]	2	4
5	Періоди та регіони: тиранія конструктів [1]	2	4
6	Від Лоренцо Валли до Леопольда фон Ранке [1]	2	2,5
7	Криза історичної свідомості на межі XIX–XX ст. [1]	2	2,5
8	Антропологічний поворот та «нова історична наука» [1]	2	3,5
9	Лінгвістичний поворот та «момент постмодерну» [1]	2	3,5
10	Нова гуманітаристика? [1]	2	4
11	Культурний поворот та «нова культурна історія» [1], [2], [4], [5]	10	13,5
12	Інтелектуальна історія [1], [2], [4], [5]	8	9,5
13	Мікроісторія [1], [2], [4], [5]	8	9,5
14	Глобальна історія [1], [2], [4], [5]	8	10
15	Гендерні студії [1], [2], [4], [5]	8	9,5
16	Методика написання історичних текстів [1], [4]	2	3,5
17	Кваліфікаційна робота як наукове дослідження та освітній компонент [1], [2], [4], [6]	6	9
18	Проблема плагіату та академічна доброчесність [1], [4]	2	3,5
	Разом	80	108

До самостійної роботи відноситься:

- [1] – підготовка до лекцій;
- [2] – підготовка до практичних занять;
- [3] – написання вхідного есе;
- [4] – робота з джерелами;
- [5] – підготовка та захист «the book review»;
- [6] – підготовка та захист «craft a proposal».

9. Методи навчання

Пояснювально-ілюстративний метод: застосовується в лекційному курсі, як традиційно основному методі передачі студентам знань з історії середніх віків

Репродуктивний метод. Підчас самостійної роботи студенти використовують знання, отримані на лекціях.

Метод проблемного викладання. Тематика лекцій має проблемну складову.

Евристичний метод. Підчас самостійної роботи студенти відшукують в навчальній та науковій літературі факти та самостійно роблять висновки.

Дослідницький метод. Використовується студентами підчас самостійної роботи з джерелами.

10. Форми контролю і методи оцінювання

(у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Поточний контроль здійснюється у формі оцінювання роботи на практичних заняттях. Оцінюється виконання практичних навичок студентів під час роботи з текстами нарративних, візуальних та матеріальних джерел, індивідуальні доповіді з «book review» та «craft a proposal», вміння брати участь в дискусіях, рецензувати та оцінювати роботу іншого.

Підсумковий контроль проводиться у формі усного іспиту.

Оцінка за національною шкалою	Теоретична підготовка	Практична підготовка
	здобувач освіти	
Відмінно	у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей; глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; робить самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань. Здобувач здатен виділяти суттєві ознаки вивченого за допомогою операцій синтезу, аналізу, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями.	глибоко та всебічно розкриває сутність практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної практичної діяльності; виконує творчі завдання та ініціює нові шляхи їх виконання; вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу; проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі.
Добре	достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу;	володіє навичками роботи з джерелами за зразком; має стійкі навички виконання завдання

	при представленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, застосовує знання для розв'язання стандартних ситуацій; самостійно аналізує, узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.	
Задовільно	володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.	може використовувати знання в стандартних ситуаціях, має елементарні, нестійкі навички виконання завдання
Незадовільно з можливістю повторного складання	володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно (без аргументації та обґрунтування); безсистемно виокремлює випадкові ознаки вивченого; не вмє робити найпростіші операції аналізу і синтезу; робити узагальнення, висновки; під час відповіді допускаються суттєві помилки	недостатньо розкриває сутність практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив окремі завдання за допомогою викладача, відсутні сформовані уміння та навички.
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не володіє навчальним матеріалом	виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача

11. Питання для підсумкового контролю

Білету до іспиту міститимуть два запитання, кожне з яких оцінюватиметься в 20 балів. Одне запитання буде теоретичним за змістом, а одне носитиме практичний характер.

Теоретичні запитання:

1. Дайте визначення об'єкту та предмету вивчення історії. Аргументуйте свою думку.
2. В чому різниця між поняттями «historical past» та «real past». В чому полягає проблема роботи з історичною реальністю та історичним минулим?
3. В чому полягає сутність тексту як безпосередньої дійсності з якою працює історик?
4. Що таке історичне джерело? Які види інформації несе в собі історичне джерело?
5. Дайте визначення поняттям «історіографія», «історія історичної науки», «методологія історії», «філософія історії», «теорія історії».
6. Як Ви можете пояснити проблему науковості гуманітарного знання?
7. Охарактеризуйте концепцію «зміни парадигм» Томаса Куна.
8. Дайте оцінку «постпозитивістському уявленню» на науку.
9. Сформулюйте загальне правило професії істориків. Чому критичний метод є власне єдиним історичним методом?
10. В чому полягає вищий та нижчий критичні аналізи? З яких складових формується внутрішня та зовнішня критика джерела?
11. Охарактеризуйте структуру джерелознавчого дослідження на конкретному прикладі.

12. В чому полягає різниця між «історичними» та «історіографічними» поняттями. Дайте оцінку інструменталізму понять в історії.
13. Як ви можете охарактеризувати категорія часу як основу теоретичної побудови історика. Навіщо різати історію на шматки?
14. Оцініть конструкт «історичних регіонів».
15. Охарактеризуйте історіографічні традиції XVIII ст.
16. Поясніть процеси становлення національних історіографічних шкіл.
17. Дайте оцінку основним течіям історичної науки XIX ст. Як формувалася академічна історія та історична професія?
18. Назвіть основні характеристики «наукової» історії. Що спільного та відмінного між позитивізмом та марксизмом?
19. В чому полягала криза історичної свідомості на межі XIX–XX ст.? Дайте оцінку проблемі кризи академічної історії. Наведіть відомі Вам шляхи виходу з неї.
20. В чому полягає різниця між традиційною історією та «новою історичною наукою»?
21. Визначте місце школи «Анналів» в історіографічній традиції XX ст. Оцініть внесок в історичну науку Марка Блок, Люсьєна Февра, Фернана Броделя та представників «третього покоління Анналів».
22. В чому полягає концепція «поворотів» Річарда Рорті?
23. В чому полягав антропологічний поворот? Оцініть місце історичної антропології, історії ментальності та історії повсякдення в історії історичної науки? Який вплив вони мали на становлення «нової історичної науки»?
24. Охарактеризуйте лінгвістичний поворот. В чому полягав момент постмодерну? Дайте оцінку нарративістській філософії історії та деконструкції тексту. Яке відношення до лінгвістичного повороту має мікроісторія?
25. Яке значення мав культурний поворот? Сформулюйте дефініцію та визначте основні напрямки «нової культурної історії». Що означають поняття «практики», «репрезентації», «перформанси» та «ситуації» в контексті нової культурної історії?
26. Визначте глобальну історію як особливий підхід у сучасній історичній науці. Оцініть конкуруючі підходи компаративної історії, транснаціональної історії, світ-системної історії, постколоніальних досліджень та множинної модерності.
27. Оцініть основні напрямки, напрацювання та методи інтелектуальної історії.
28. Оцініть основні напрямки, напрацювання та методи мікроісторії.
29. Оцініть основні напрямки, напрацювання та методи гендерної історії.
30. В чому полягає парадигматична прогалина у сучасній гуманітаристиці? Що таке неантропоцентрична та багатовидова історія. Визначте основні напрямки постгуманітаристики.

Практичні запитання:

31. Охарактеризуйте етапи роботи над курсовим / дипломним проектом. Який із етапів був для Вас найскладнішим та чому? А який найлегшим? Чому?
32. Приведіть приклад коректного бібліографічного посилання та бібліографічного опису.
33. Дайте оцінку світовим системам бібліографічного опису джерел.
34. Приведіть приклади правильного цитування та перефразування.
35. На конкретному прикладі порівняйте поняття «плагіат» та «порушення авторського права».
36. На конкретному прикладі охарактеризуйте поняття «самоплагіату», визначте випадки самоплагіату.
37. Дайте оцінку відомим Вам причинам, мотивам та чинникам студентського плагіату.
38. Оцініть заходи щодо протидії студентському плагіату в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова.
39. Сконструуйте ідеальну на Вашу думку модель роботи викладача зі студентським плагіатом.

40. Оцініть політику нашого університету з питань якості освіти та академічної доброчесності учасників освітнього процесу.
41. Визначте основні концепції, розглянуті теми та висновки викладені у роботі Ювала Ноя Харарі «Людина розумна. Історія людства від минулого до майбутнього» (2014 р.).
42. Визначте основні концепції, розглянуті теми та висновки викладені у роботі Жака ле Гоффа «Людовік IX Святий» (1995 р.).
43. Визначте основні концепції, розглянуті теми та висновки викладені у роботі Еммануеля ле Руа Ладюрі «Монтайю, окситанське село (1294–1324)» (1975 р.).
44. Визначте основні концепції, розглянуті теми та висновки викладені у роботі Карло Гінзбурга «Сир та хробаки. Картина світу одного мірошника, що жив у XVI ст.» (1976 р.).
45. Визначте основні концепції, розглянуті теми та висновки викладені у роботі Наталі Земон Девіс «Повернення Мартена Герра» (1983 р.).
46. Визначте основні концепції, розглянуті теми та висновки викладені у роботі Роберта Дарнтонна «Велика котяча різанина та інші епізоди з історії французької культури» (1984 р.).
47. Визначте основні концепції, розглянуті теми та висновки викладені у роботі Джона Покока «Момент Мак'явеллі» (1975 р.).
48. Визначте основні концепції, розглянуті теми та висновки викладені у роботі Джоан Келлі «Чи мали жінки Ренесанс?» (1976 р.).
49. Визначте основні концепції, розглянуті теми та висновки викладені у роботі Наталі Земон Девіс «Жінки на узбіччі. Три життя в XVII ст.» (1995 р.).
50. Craft a Proposal: презентація власного дослідження.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний та періодичний контроль			Підсумковий контроль (іспит)	Сума балів
Вхідне есе	Book review	Craft a Proposal		
10	40	10	40	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D		
60-69	E	задовільно	не зараховано з можливістю повторного складання
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Навчально-методичне забезпечення

1. Електронні методичні вказівки до виконання кваліфікаційних робіт [Електронний ресурс] : на здобуття ступеня вищ. освіти «магістр» зі спец. 032 Історія та археологія (освіт.-проф. програма «Історія та археологія») / уклад.: Н. О. Петрова, О. В. Сминтина, В. В. Чепіженко. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2024. 59 с. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/items/21ca08da-968a-4127-9324-bd1bbf184e9b>

2. Кодекс академічної доброчесності учасників освітнього процесу Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Одеса, 2020. 11 с. URL: <http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/acad-dobrochesnost.pdf>
3. Політика забезпечення якості вищої освіти Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Одеса, 2020. 5 с. URL: <https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/polozennya/politika-yakosti.pdf>
4. Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату у освітній та науково-дослідній роботі учасників освітнього процесу та науковців Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Оновлена редакція. Одеса, 2021. 21 с. URL: https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/acad_council/polozhennya-antiplagiat-2021.pdf
5. Положення про організацію освітнього процесу в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова. Оновлена редакція. Одеса, 2022. 35 с. URL: https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/polozennya/poloz-org-osvit-process_2022.pdf
6. Положення про систему внутрішнього забезпечення якості в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова. Одеса, 2018. 19 с. URL: <http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/polozennya/yakist.pdf>

14. Рекомендована література

Основна:

1. Академічна доброчесність. Інформаційний бюлетень. Випуски 1–29. Листопад 2019 – грудень 2022 рр. Бюлетені розміщені на ресурсі www.saiup.org.ua. Завантажити всі випуски в одному файлі: <https://www.skeptic.in.ua/wp-content/uploads/Integrity-bulletin-all-issues.pdf>
2. Доманська Е. Історія та сучасна гуманітаристика: дослідження з теорії знання про минуле / пер. з польськ. та англ. В. Склокіна. Київ: Ніка-Центр, 2012. 264 с.
3. Колесник І. Українська історіографія: концептуальна історія. Київ: Інститут історії України НАНУ, 2013. 566 с.
4. Нові підходи до історіописання / за ред. Пітера Берка; пер. з англ. Київ: Ніка-Центр, 2013. 368 с.
5. Рюзен Й. Нові шляхи історичного мислення / Пер. з нім. В. Кам'янець. Львів: Літопис, 2010. 358 с.

Додаткова:

1. Блок М. Апологія історії або ремесло історика / Переклад Марини Марченко. Київ: Лаурис, 2018. 144 с.
2. Бондаренко Г. Теорія та методологія історії. Програма й тестові завдання, основи курсу, словник понять і категорій: Навч. посіб. Луцьк: Редакційно-видавничий відділ Волинського національного університету ім. Лесі Українки 2011. 187 с.
3. Вжосек В. Історія – культура – метафора. Постановня неklasичної історіографії. Про історичне мислення / Переклад В. С. Саган, С. О. Сєряков, В. В. Склокін. Київ: Ніка-Центр, 2012. 296 с.
4. Галушко К. Русь-Малоросія-Україна: назва і територія. Київ: ЛІКБЕЗ, 2017. 32 с.
5. Гоцуляк В. Історія, її методологія і історіографія як наукові та навчальні дисципліни. Навчальний посібник. Черкаси: видавець, Третяков О.М., 2016. 732 с.
6. Гранчак Т., Сошинська Я. Академічний плагіат в Україні в умовах культурного транзиту // *Interdisciplinary Studies of Complex Systems*. No. 15. 2019. С. 107–127.
7. Грицак Я. 26-й процент, або Як подолати історію. Київ: Фонд Порошенка, 2014. 136 с.
8. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ, Портал, 2022 432с.
9. Дроботенко М. М. Практикум з підготовки та написання есе // Освіта та розвиток обдарованої особистості, № 5 (60) /05/2017. С. 40–46.
10. Еко У. Як написати дипломну роботу: Гуманітарні науки / Пер. з італ. за ред. О. Глотова. Тернопіль: Мандрівець, 2007. 224 с.

11. Зашкільняк Л. О. Про історичне мислення та роль історика у сучасному світі. *Україна-Європа-Світ. Серія: Історія, міжнародні відносини*. 2015. Вип. 16(1). С. 174–180.
12. Калакура Я. С. *Методологія історіографічного дослідження : наук.-метод. посіб.* Київ: ВПЦ "Київський університет", 2016. 319 с.
13. Колесник І. *Глобальна історія. Історія понять*. Київ: Інститут історії України НАН України, 2019. 348 с.
14. Козеллек Р. *Часові пласти. Дослідження з теорії історії*. Пер. з нім. Київ: Дух і літера, 2013. 429 с.
15. Лях С. Р. *Методологія історії: класика і практика: навчальний посібник*. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 130 с.
16. Нариси з соціокультурної історії українського історієписання: субдисциплінарні напрями : колект. монографія / Удод О., Верменич Я., Ковалевська О., Ясь О.; упоряд. текстів й наук. апарату С. Блащук, Н. Пазюра ; за загал. ред. В. Смолія; НАН України; Ін-т історії України. Київ : Генеза, 2018. 288 с.
17. Немченко І. В., Чепіженко В. В. IN MEMORIAM. До 80-ліття Римми Дмитрівни Бондар. *Записки історичного факультету*. Випуск 28. Одеса: ОНУ, 2017. С. 436–438.
18. Немченко І. В., Луговий О. М., Чепіженко В. В. Андрій Олегович Добролюбський (18 квітня 1949 р. – 28 вересня 2023 р.). *Стародавнє Причорномор'я*. Випуск XIV / Голов. ред. О. М. Луговий. Одеса: ОНУ імені І. І. Мечникова, 2023. С. 513–516.
19. Нора П. *Теперішнє, нація, пам'ять* / пер. із фр. А. Рєпи. Київ: Кліо, 2014. 272 с.
20. Топольський Є. Як ми пишемо і розуміємо історію. Таємниці історичної нарації / Пер. з польськ. Надії Гончаренко, наук. ред. Юрія Волошина. Київ: «К.І.С.», 2012. 400 с.
21. Харарі Ю. Н. Людина розумна. Історія людства від минулого до майбутнього / Пер. з англ. Ярослава Лебеденка. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2018. 543 с.
22. Чепіженко В. В. Візуалізація влади: символіка «Вілтонського диптиху» та сакралізація образу монарха. *Текст і образ: Актуальні проблеми історії мистецтва*. 2017. Вип. 1. С. 61–69.
23. Чепіженко В. В. *Методологічні погляди В. Е. Крусмана: нотатки на полях «Вступу до вивчення нової історії»*. *Українське порто-франко*. Випуск 4. Одеса, 2017. С. 20–28.
24. Чепіженко В. В. Річард II в біблійних образах: спроба розвідки з політичного гебраїзму. *Libra. Збірка наукових праць кафедри історії стародавнього світу та середніх віків*. Випуск IV. / Під ред. І.В. Немченко. Одеса: ОНУ, 2017. С. 94–105.
25. Чепіженко В. В. Розвиток медієвістики на кафедрі історії стародавнього світу та середніх віків ОНУ (до 2000 р. – ОДУ) імені І.І. Мечникова. *Стародавнє Причорномор'я*. Випуск XII / Голов. ред. І.В. Немченко. Одеса: ОНУ, 2018. С. 23–38.
26. Чепіженко В. В. Як жилося у середньовічному місті до та після чуми? Рецензія на: Kissane, A. (2017). *Civic Community in Late Medieval Lincoln. Urban Society and Economy in the Age of the Black Death, 1289–1409*. Woodbridge: The Boydell Press. *Місто: історія, культура, суспільство. Е-журнал урбаністичних студій* / НАН України. Інститут історії України; Історичний факультет Київського національного університету імені Тараса Шевченка. № 10 (3): Середньовічне місто. 2020. С. 127–131. URL: <http://mics.org.ua/journal/index.php/mics/article/view/145>
27. Чепіженко В. В. «Політична мова» в стратегіях репрезентації влади Річарда II Плантагенета. *Libra: збірка наукових праць Центру антикознавства та медієвістики ОНУ імені І. І. Мечникова* / під ред. О. М. Лугового та В. В. Чепіженка. Вип. VI.: до 40-річчя науково-педагогічної діяльності І. В. Немченко. Одеса: ОНУ імені І. І. Мечникова. 2022. С. 107–123.
28. Чепіженко В. В. Леді де Моун: поважна вдова та вмілий підприємець. *Стародавнє Причорномор'я*. Випуск XIV / Голов. ред. О. М. Луговий. Одеса: ОНУ імені І. І. Мечникова, 2023. С. 443–454.

29. Чепіженко В. В. Ще раз про “тиранію одного конструкту”: історіографічні дискусії навколо поняття “феодалізм”. *Ucrainica Mediaevalia*, 5, 2023. Випусковий редактор: Дмитро Гордієнко. С. 7–26. DOI: 10.5281/zenodo.11074347
  30. Чепіженко В. В. «Та що ім'я?»: до проблеми пошуку українських відповідників західноєвропейських середньовічних антропонімів. *Українська історія у публічному просторі* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 17–18 травня 2024 р., м. Луцьк. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 114–118. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-387-6-30>
  31. Чепіженко В. В. «Велика хроніка» Томаса Волсінгема як історичне джерело. *LAUREA V. Античний світ і середні віки: Наукові читання пам'яті професора Володимира Івановича Кадеєва*. Харків, 2024. С. 123–125.
  32. Чепіженко В. В. Трагічна історія Еліс Норфолкської, або як безкарно вбити онуку короля. *АО: Nomina nuda tenetis. Меморіальні читання А. О. Добролюбського*. Доби́рка наукових статей / Колектив авторів за ред. О. Б. Головки; Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, 2024. Одеса: Бондаренко М. О., 2024. С. 174–179.
  33. Чепіженко В. В. Застосування просопографічного методу при аналізі політико-патронажних практик англійського короля Річарда II (на прикладі кооптації до Ордену Підв'язки). *Одіссос: актуальні проблеми всесвітньої історії*: матеріали VIII Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Одеські читання: актуальні проблеми всесвітньої історії». Одеса: ОНУ імені І. І. Мечникова, 2024. С. 49–57.
  34. Яковенко Н. Вступ до історії. Київ: Критика, 2007. 376 с.
  35. History Skills. A Student's Handbook, second edition / Edited by Mary Abbot. London and New York: Routledge, 2009. 143 p.
  36. Hunt L. History. Why is Matters. Cambridge: Polity Press, 2018. 107 p.
  37. Storey W. K., Cowan M. Writing History. A Guide for Canadian Students, fifth edition. Oxford University Press, 2019. 180 p.
  38. The Craft of Research, fourth edition / Wayne C. Booth, Gregory G. Colomb, Joseph M. Williams, Joseph Bizup, William T. FitzGerald. Chicago & London: The University of Chicago Press, 2016. 327 p.
  39. Tosh J. The Pursuit of History. Aims, methods and new directions in the study of modern history, fifth edition. Pearson Education Limited, 2010. 352 p.
  40. Prost A. Douze leçons sur l'histoire. Paris: Éditions du Seuil, 2014. 330 p.
- Літературу до курсу можна переглянути за посиланням:
https://drive.google.com/drive/folders/1-1kd9QwphZvyxYq8V8v_FnvJOvuprBKT?usp=drive_link

15. Електронні інформаційні ресурси

1. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project — SAIUP). URL: <https://saiup.org.ua/>
2. What Is Digital Humanities? URL: <http://whatisdigitalhumanities.com/>
3. Інформаційні медіа-проекти:
  - a. TED (Technology, Entertainment and Design). URL: <https://www.ted.com/about/our-organization>
  - b. Вище. Спільнота для навчання та викладання. URL: <http://www.gohigher.org/>
  - c. Моноклер. URL: <https://monocler.ru/about/>
  - d. Histor!ans. URL: <http://www.historians.in.ua/index.php/en/>
  - e. The Ukrainians. URL: <https://theukrainians.org/>
4. Науково-популярний проєкт WAS – Журнал вражаючих історій (<https://was.media/uk/>)